

**80 JAAR
VRIJHEID**

Voorwoord

VIERING 80 JAAR VRIJHEID IN BERKEL EN RODENRIJS, BERGSCHENHOEK EN BLEISWIJK!

De drie historische verenigingen brengen ter herdenking van de viering van 80 jaar vrijheid gezamenlijk dit prachtige boekje uit met daarin:

- Oorlogsverhalen uit de drie kernen
- Een interessante fietsroute langs gedenkwaardige plekken, herdenkingsmonumenten, musea en de plekken die beschreven worden in de oorlogsverhalen.

In elk van de drie kernen is een locatie met een ruimte voor gezellige ontmoetingen, interessante foto's en/of filmmateriaal of andere bezienswaardigheden, gerelateerd aan de bevrijding en oorlog.

Ter herdenking van 60 jaar bevrijding na de Tweede Wereldoorlog is in 2005 een boekje door Bas Metselaar gemaakt dat als titel had "Donkere tijden in Bergschenhoek". Inmiddels beproef ik een kentering van "Donkere Tijden" naar "Bevrijding". Een tweede ontwikkeling die ik zie is het samen optrekken van de drie historische verenigingen van Lansingerland. Dat samen optrekken vind ik een prima zaak! Met veel plezier zijn we met elkaar bezig geweest om de viering "80 jaar Bevrijding" gestalte en inhoud te geven. Ook de contacten met de Gemeente Lansingerland verliepen constructief tijdens de voorbereiding van dit feest.

Ik wens eenieder een goed 80 jaar vrijheid-feest toe; hierbij vergeten we natuurlijk niet de eerder genoemde Donkere Tijden, maar willens en wetens focussen we ons op Bevrijd zijn!

Rob Remmerswaal, namens de drie verenigingen:

*Historische Vereniging Berkel en Rodenrijs
Historische Vereniging 'den Berchsen hoeck'
Oudheidkundige Vereniging en Museum Bleiswijk*

BEVRIJDINGSDAG WERD OORLOGSDAG

In Berkel en Rodenrijs wordt niet veel verteld over de Bevrijdingsdag, die bewuste en onvergetelijke zaterdag 5 mei 1945. Maar uit rapporten en verslagen komt wel een duidelijk beeld naar voren van de gebeurtenissen. Jan Rozendaal (Tito), de feitelijke commandant van de circa 200 man Binnenlandse Strijdkrachten heeft nog lang moeite gehad met die laatste dag van de oorlog. Het zou Bevrijdingsdag moeten zijn, maar het werd een allerlaatste Oorlogsdag.

Vrijdagavond 4 mei 1945. Er heerst grote vreugde op het hoofdkwartier van de Nederlandse Binnenlandse Strijdkrachten (NBS) gevestigd aan de Bonfut. Overal komen de vlaggen tevoorschijn. Het is er een komen en gaan van sectiecommandanten van de NBS om inlichtingen te ontvangen. Omstreeks 03.00 uur in de vroege ochtend van 5 mei komt er bij het Verzet van Berkel en Rodenrijs een bericht binnen van het HK van de NBS te Rotterdam, dat als volgt luidt: "De NBS volgens afspraak bewapenen en post laten vatten in de Bloemenveiling. Uniform: blauwe overall en nieuwe band (wit met een leeuw, woord met oranje letters 'SG' en tevens een districtsstempel)." Omstreeks 06.00 uur in de ochtend

is iedereen bewapend en heeft men post gevat in de Bloemenveiling en was het wachten op het definitieve bevel.

In de loop van de ochtend krijgt commandant Rozendaal het bericht dat de Berkelse compagnie van de BS (Binnenlandse Strijdkrachten) zich bewapend moet begeven naar de Schiedamse Singel 48 in Rotterdam om post te vatten tegenover de SD (Sicherheits Dienst), waarvan men moeilijkheden verwacht.

Verzetscommandant Jan Rozendaal achterop de motor bij een van 'zijn' mannen.

Verzet in beeld.

Dit alles moet zo onopvallend mogelijk gebeuren. Zaterdagmorgen 5 mei rond 12.00 uur worden om die reden circa 50 leden van de BS er met vrachtwagens op uit gestuurd om op de Klapwijkseweg sla te steken bij een tuinder en dit op hun vrachtwagen te laden. Met de bedoeling tussen de sla dan de wapens te verbergen en vervolgens naar Rotterdam te vervoeren. De rest van de compagnie zal zich in burger naar de Schiedamse Singel begeven.

ONTWIKKELINGEN

Er zijn echter ook ontwikkelingen in Zoetermeer waar de Duitsers de plaatselijke leden van de NBS ontwapenen en opsluiten in een schoolgebouw. Bij deze actie vallen twee doden aan Nederlandse zijde. De Duitsers vatten het plan op om nu meteen ook maar de NBS in Berkel en Rodenrijs te ontwapenen. De mensen in de Berkelse Bloemenveiling hadden daar uiteraard geen weet van. Om 11.00 uur komt de wagen met kisten sla terug van de Klapwijkseweg en rijdt richting de

Bloemenveiling. Maar achter deze auto rijdt onopgemerkt een Duitse commandowagen uit Zoetermeer mee met daarin 19 Duitsers, die zo ongehinderd de Bloemenveiling kunnen naderen. De Binnenlandse Strijdkrachten wachten inmiddels in de Bloemenveiling bij het spoorviaduct op orders om naar Rotterdam te vertrekken. ***Dan plotseling een snerpende gil: Moffenwagen!***

De Duitsers openen direct het vuur op de wachtposten en de zich in de veilinghal bevindende manschappen. Grote paniek waarbij iedereen angstig een heenkomen zoekt. Achter een sectiecommandant duikt dan Tito (commandant Jan Rozendaal) op in de ingang die de veilingloods met de pakloods verbindt. Hij schreeuwt "Kom op jongens, concentreren en niet bang zijn, ga een wapen halen!". Rechts en links worden door hem patrouilles uitgezonden zodat vrij spoedig van drie kanten het vuur op de 'Grünen' gericht wordt. De Nederlanders winnen de eerste slag. In het korte maar hevige gevecht wordt de patrouillewagen vernietigd en sneuvelen er zeven Duitsers, de anderen zijn uitgeschakeld en slechts twee Duitsers zijn gevlucht. Een van hen weet Rotterdam te bereiken en meldt daar bij de SD dat de NBS uit Berkel de Duitse compagnie heeft aangevallen... De Binnenlandse Strijdkrachten trekken zich nu terug in de Westpolder, plaatselijk bekend als '**Siberie**', een gemakkelijk te verdedigen afgelegen

Het archief onder de bloemenveiling aan de Rodenrijseweg deed dienst als geheime bergplaats van wapens. Op de foto een deel van het op de Duitsers veroverde wapentuig.

tuinbouwgebied (achter wat nu de Anjerdreef is). Een veilingschuit is het transportmiddel. Want de verwachting is dat Duitse (hulp)troepen zich met spoed naar Berkel en Rodenrijs zullen begeven.

Echter onwetend van de gebeurtenissen in het Rodenrijs. Twintig mannen worden door de Duitsers uit hun huizen gehaald en tegen de muur van de veiling gezet. "Als dat stelletje Partizanen zich niet overgeeft, worden jullie doodgeschoten" is de boodschap. Voor hen staat een mitrailleur opgesteld. De rector van het St. Petrusgesticht, zelf ook één van de gijzelaars, geeft de laatste absolutie.

Als Jan Rozendaal om 21.00 uur zijn ronde doet langs de posten, krijgt hij een melding: "Commandant, een Duitser en een burger in aantocht met een witte vlag".

Hij herkent de burger direct van de vele wapendroppings in het afgelopen jaar, het is 'Zwarte Wim'. Waarna Jan Rozendaal met Zwarte Wim meegaat om met de hoogst aanwezige Duitse officier te onderhandelen. Daar is ook de Duitse militair die ontsnapt was bij de eerste aanval, en die onder druk al gauw door de mand valt en verklaart dat niet de NBS maar de Duitsers zijn begonnen met het gevecht. Tegen elf uur 's avonds is eindelijk de vrede geregeld. Berkel is bevrijd, men kan naar huis gaan, gijzelaars en Partizanen. Aan Nederlandse zijde zijn er drie doden en drie gewonden. De Duitsers verliezen, volgens officiële opgave, vierentwintig man aan doden en zeven gewonden.

De verslagen van ooggetuigen zijn niet altijd met elkaar in overeenstemming en sommige zaken worden niet opgehelderd. De reconstructie is opgebouwd uit diverse bronnen, o.a. deels Nieuwe Leidsche Courant, 1970, ; deels NOS/Bevrijdingsjaar ; deels Leo Bolleboom (boek op 5 mei ben ik geboren ; Nationaal Archief ; rapport Jan Rozendaal 25 mei 1945. Het is de bedoeling weer te geven dat in Berkel en Rodenrijs Bevrijdingsdag nog Oorlogsdag was!

FIETSTOCHT LANGS GEDENKWAARDIGE PLAATSEN TIJDENS DE 2^E WERELDOORLOG

1. Dorpsstraat 73A

Rietje van den Berg was in de oorlog bekend als Rietje Bleiswijk. Zij was o.a. koerierster voor de illegale krant Trouw. Zij luisterde naar de Engelse zender en noteerde de belangrijkste gebeurtenissen in een dagboek. Ook heeft hier korte tijd een stencilmachine op zolder gestaan.

Momenteel is het pand in gebruik als museum van OVMB.

2. Dorpsstraat 70

“Hotel” de Zwaan aan de Dorpsstraat. In dit logement aten de Duitse soldaten die bij particulieren waren

ingekwartierd luxueus. Het kwam hen aan niets te kort. Vandaar de naam van Hotel.

3. Dorpsstraat 59

Telefooncentrale in het toenmalige postkantoor van Mw. Hoogeveen aan de Dorpsstraat. In de nacht van 13 op 14 mei 1940 kwamen er vanuit Rotterdam hogere officieren die de telefoon gebruikte om te spreken met de minister van defensie, die

zich in Den Haag bevond. Het bombardement leidde nog dezelfde dag tot de overgave van Rotterdam en onder de dreiging dat ook andere steden zouden worden gebombardeerd, te beginnen met Utrecht, tot de overgave van Nederland op 15 mei 1940. In Rotterdam bij het bom-

bardement op 14 mei 1940 kwamen 711 mensen om, en ongeveer 80.000 inwoners werden dakloos. Gevolg was dat er vele Rotterdammers op zoek gingen naar andere woningen en voedsel. (Dit pand wordt nu (2025) verbouwd.

4. Dorpsstraat 47

Bij kapper Koenekoop hebben de joodse burgers Joseph Querido en zijn vrouw Mathilda_Spijker uit Amsterdam met hun drie maanden oude baby Clara Veronica, ook genoemd “Umpie”, ondergedoken gezeten. Eind 1944 werd het te gevaarlijk en moesten ze elders worden ondergebracht. Na de oorlog kregen Gerrit Koenekoop en zijn vrouw Trijntje van Mourik van de staat Israël de onderscheiding Yad Vashem als “Rechtvaardige onder de Volkeren”, omdat zij tijdens de Tweede Wereldoorlog een of meer Joden voor deportatie door de nazi's hebben behoord.

► *Sla Rechts af, de Kerkstraat in*

5. Dorpsstraat hoek Kerkstraat (t.o. Dorpsstraat 47) Herdenkingsplein

Het huidige Oorlogsmonument op het herdenkingsplein op de hoek van de Kerkstraat en de Dorpsstraat is op 4 mei 1988 onthuld. De 28-jarige Jan Baas en de 19-jarige Willy Theunissen waren de eerste twee soldaten van het Depot Wielrenners die op 10 mei 1940 dodelijk slachtoffers werden op Bleiswijks grondgebied bij gevechten langs de Landscheiding met de daar gelande Duitsers.

Bij de jaarlijkse dodenherdenking wordt hier twee minuten stilgestaan voor de oorlogsslachtoffers. Het aparte zuiltje is op 22 november 2000 onthuld en herdenkt de in 1949 op Sumatra omgekomen Bleiswijkse militair Rens Jacobs.

6. Kerkstraat 4

Alle klokken van kerken moesten op bevel van de Duitsers eind 1942, worden opgehaald om omgesmolten te worden tot munitie. De kleine klok van de Dorpskerk was al in 1938 voor reparatie weggehaald, zodat na de oorlog deze weer gebruikt kon worden. De grote klok heeft het niet overleefd, en is later vervangen door een nieuwe klok. Boven in de kerktoeren hebben kort onderduikers gezeten.

7. Kerkstraat 6

Bij kolenboer Schuddebeurs heeft ook een korte tijd het stencilapparaat van het verzet gestaan. Als kolenboer had hij vrijstelling om na 20.00 uur nog te mogen rijden. Zodoende kon hij voor de Binnenlandse Strijdkrachten (BS) / voor de illegaliteit geheime zaken verrichten.

► *Ga terug richting Dorpsstraat en sla Rechts af.*

8. Dorpsstraat oneven (op het Kranenburgplein)

Op het plein bij de voormalige Gereformeerde kerk stond het gebouw waarin het “Rijksbureau Voedselvoorziening District 13” was gevestigd. Meijuffrouw Jannetje van

der Lecq verstrekte ook bonkaarten aan onderduikers en de nodige persoonsbewijzen werden door haar vervalst.

9. Dorpsstraat 48

Raadhuis, mejuffrouw Jannetje van de Lecq was sinds 1931 ambtenaar der secretarie en plaatsvervangend ambtenaar van de burgerlijke stand. Zij kon voor het verzet valse persoonsbewijzen verstrekken en zij deed het bevolkingsregister tijdig verdwijnen.

In het Raadhuis werd op 26 februari 1946 het huwelijk voltrokken tussen de verzetsmensen Rien Sloomaker en Annie Koenekoop, waarbij het joodse meisje Umpie bruidsmisje was. Na de oorlog hebben haar ouders als dank aan de gemeente Bleiswijk uit naam van Umpie een herinneringstegel geschenkt.

► *Bekijk het informatiebord voor de Gereformeerde kerk bij de Open Hof.*

10. Dorpsstraat 38

Op Dorpsstraat 38 in het doktershuis woonde huisarts Karreman. Hij moest de doodsoorzaak van de twee op 10 mei 1940 omgekomen soldaten vaststellen. Tevens was hij lid van de Binnenlandse Strijdkrachten.

11. Dorpsstraat 18

Hier woonde de directeur van de Middenstandsbank Wout Huisman, die Commandant van de Binnenlandse Strijdkrachten was in Bleiswijk.

De BS organisatie vormde een op 5 september 1944 officieel opgezette bundeling van drie belangrijkste verzetsgroepen in Nederland: de Ordedienst (OD), de Landelijke Organisatie voor Hulp aan Onderduikers / Landelijke Knokploegen (LO/LKP) en de Raad van Verzet (RVV).

12. Dorpsstraat 3

De familie Querido gaf na de oorlog blijk van hun dankbaarheid door een marmeren gedenktegel te schenken die in het gemeentehuis werd aangebracht. In 1948 werd de tegel om

duistere redenen verwijderd. Gelukkig is de tegel weer terug gekomen naar Bleiswijk en werd op 5 mei 1995 opnieuw door Umpie onthuld in het laatste gemeentehuis van Bleiswijk, nu het Medisch Hart Bleiswijk. Deze tegel ligt nu in het Historisch Museum, Dorpsstraat 73a. Het laatste gemeentehuis van Bleiswijk, nu Medisch Hart Bleiswijk.

► *Tegen over Hoekeindseweg 19 Links, naar school en terug en bij T-splitsing Linksaf*

13. Lijsterlaan 8

Op voordracht van burgemeester Krop, die in het verzet had gezeten in Rotterdam, heeft de nieuwe openbare school aan de Lijsterlaan in 1969 de naam van Anne Frankschool gekregen.

Bij de opening heeft de burgemeester een tekening van Anne Frank onthuld. Deze tekening hangt nog steeds binnen in de school. Na de oorlog heeft burgemeester Krop voor al zijn werk voor het verzet in Rotterdam van de staat Israël de onderscheiding Yad Vashem als “Rechtvaardige onder de Volkeren” gekregen.

14. Hoekeindseweg 23

Op de Algemene Begraafplaats heeft de op 10 mei 1940 omgekomen soldaat Jan Baas een tijdelijk graf gekregen. Later is hij herbegraven in zijn geboorteplaats Bunschoten.

15. Hoekeindseweg 38 / 40

Op het land van boer Rutten is na een wapendropping de parachute bij de familie Ruijgrok terecht gekomen. Aangezien er kleding schaarse was werd parachutestof vaak gebruikt voor trouwjurken, gevolgd door doopjurken.

Bij Hoekeindseweg 80 weg naar Links vervolgen (= Merenweg) en volg na Knooppunt 95 richting 36

16. Merenweg na rotonde

Op de lege plek na de rotonde van de Merenweg (rechts) stond het restant van het molenhuis C3 waar de familie Jacob van der Slik heeft gewoond. Jacob en Johanna Amalia Hartogsohn-Cohen, twee Duits-Joodse vluchtelingen zijn hier ondergedoken geweest. Op 21 juni 1998 kregen Jacob van der Slik en zijn vrouw Elizabeth van der Slik-

van den Bent van de staat Israël de onderscheiding Yad Vashem als “Rechtvaardigen onder de Volkeren”.

17. Einde Merenweg

Aan het eind van de Merenweg op de plaats (rechts) van de parkeerplaats, stonden de woning en de tuinderij van Uittenbroek.

Aan de Rotte lag zijn boot waarmee zijn groenten en de gedropte wapens naar Rotterdam werden gebracht. Op deze boot stonden ook de Duitse soldaten te vissen. Ze gooiden een granaat in het water waarna ze de vissen konden opscheppen.

► *Bij Fietsknooppunt 95, sla Links af richting knooppunt 36*

18. Langs de Rotte

langs de Rotte lag een z.g. (minimaal 800 bij 800 meter groot) dropping veld met de codenaam Lafayette waar geallieerde vliegtuigen hun cilinders met oorlogsmateriaal konden dropen. Er werden 3 droppings eind 1944 / begin 1945 uitgevoerd

► *Nu eerst de route Bergschenhoek en Berkel en Rodenrijs zie blz 15*

19. Eind Lange Vaart

Aan het einde van de Lange Vaart in de buurt van het Bleiswijkse Verlaat werden op 29 april 1945 door Schotte bij het Bleiswijkse Verlaat ca 20 Duitse soldaten met een bootje overgezet naar Zevenhuizen. Daar volgde een gevecht bij het Jachthuis tussen Duitsers en leden van het verzet. Daarbij vielen slachtoffers aan beide zijden. Eén daarvan was boordschutter John McCormick van het vliegtuig “Jolly Duck”. Dit vliegtuig was neergestort in de Geerpolder bij Zoeterwoude.

► *Bij Fietsknooppunt 36, volg 28, langs de Rotte richting spoorbrug / A12 of voor verkorte route ga naar routenr. 24 (De Beren)*

20. Eind Craenenborgpad

Rijksweg 12 en de spoorlijn Den Haag - Gouda werden door de geallieerden gebombardeerd, vooral bij de bruggen over de Rotte. Daarbij werd de 26-jarige Jan Parmentier op 21 maart 1945 getroffen tijdens het werk op het land door een granaatscherf. Zijn vader heeft bij zijn begrafenis een longontsteking opgelopen waaraan hij op 1 april 1945 is overleden. Vervolgens moest de burgemeester van Bleiswijk mannen oproepen om de bominslagen weer dicht te maken. Toen zich niet voldoende mannen aanmelden, werden er in Bleiswijk veel Duitse krijgsgevangenen van het Oostfront ingezet om de gaten te dichten. Na de oorlog vond men van deze bombardementen rond de spoorbaan

nog enkele niet ontplofte bommen terug, o.a. in 2006. Die werden ter plaatse onklaar gemaakt.

➤ *Bij Fietsknooppunt 28, volg richting 06, 3x linksaf door tunnel richting Moerkapelle, Kruisweg route 06 blijven volgen.*

➤ *Bij verkeerslicht weg oversteken en recht door, bij T-splitsing Links, over bruggetje, volg fietsknooppunt 15. Rechts land Van Straalen, Verlaat Fietstocht 15, bij T-splitsing Links (= Kruisweg)*

21. Einde van de Kruisweg 45

Aan het eind van de Kruisweg op het land van boer Van Straalen zijn in een periode van 10 dagen 2 vliegtuigen neergestort. Het eerste vliegtuig boorde zich in de grond. Het tweede vliegtuig boorde zich in de kant van de Rotte. De piloot is vandaar gevlucht richting Moerkapelle en Waddinxveen.

22. Kruisweg 72-88

Hier stond voorheen de boerderij van boer Van der Mast, die handelde in paarden. De Duitse soldaten stalden hun paarden bij Van der Mast, maar vorderden ook de beste paarden van hem

➤ *Voorbij Pannenkoe, bij T-splitsing Rechts, (onder de weg door), eind weg Links richting Bleiswijk, Fietsknooppunt 97 volgen.*

23. Hoefweg - pand Jumbo distributiestation

Bij een overval door Landwachters op 16-2-1945 bij een boerderij werden 5 personen gearresteerd, waaronder Delnaaij. Deze Delnaaij wist tijdens het transport te ontvluchten, maar werd doodgeschoten. De andere arrestanten werden gedwongen hem over de grond te slepen en het stoffelijk overschot op andere wijze te verminken. Drie van hen zijn later in Rotterdam doodgeschoten.

➤ *Bij verkeerslichten Links af N209 oversteken, en direct Rechts aanhouden (om de Beren heen) Fietsknooppunt naar route 98.*

24. Hoefweg 163 - De Beren

Op deze plaats stond de boerderij van Arie Noordhoek waar de elfjarige jongen Siem Huisman getuige was van de executie van Jan Delnaaij

25. Hoefweg ca 145

Bij Groka werden gebruikte defensie leger vrachtwagens als dump voertuigen opgeslagen. Later verplaatst naar de Overbuurtseweg, nu Domeinen.

26. Hoefweg 75 t.o. Trompstraat

In de nacht van 10 op 11 september 1942 scheerde een brandende Wellington bommenwerper over het dorp Bleiswijk en stortte neer op een weiland in de Overbuurtsepolder. De bemannings- leden overleefden de landing en verborgen zich in een sloot vol met water en riet. Enige tijd later arriveerden leden van de Duitse luchtmacht die de vijfkoppige bemanning gevangen namen. De bemanning waaronder David Oxenham bleef 2½ jaar krijgsgevangen. In 1985 en 1986 keerde Oxenham terug naar Bleiswijk. Hij wilde weten waar het vliegtuig was neergekomen.

27. Begraafplaats naast r.-k kerk (bij Hoefweg 57)

Hier kreeg de omgekomen soldaat W. Theunissen op 10 mei 1940 een tijdelijk graf. Enkele dagen later werd hij in zijn woonplaats Maastricht herbegraven.

28. Hoefweg 57

In 1942 werd de pastorie en school van de r.-k. kerk door Duitsers bezet. Pastoor Roelvink was ondergedoken maar deelde in de hongerwinter van 1944 borden soep uit aan de vele mensen die dagelijks naar Bleiswijk trokken.

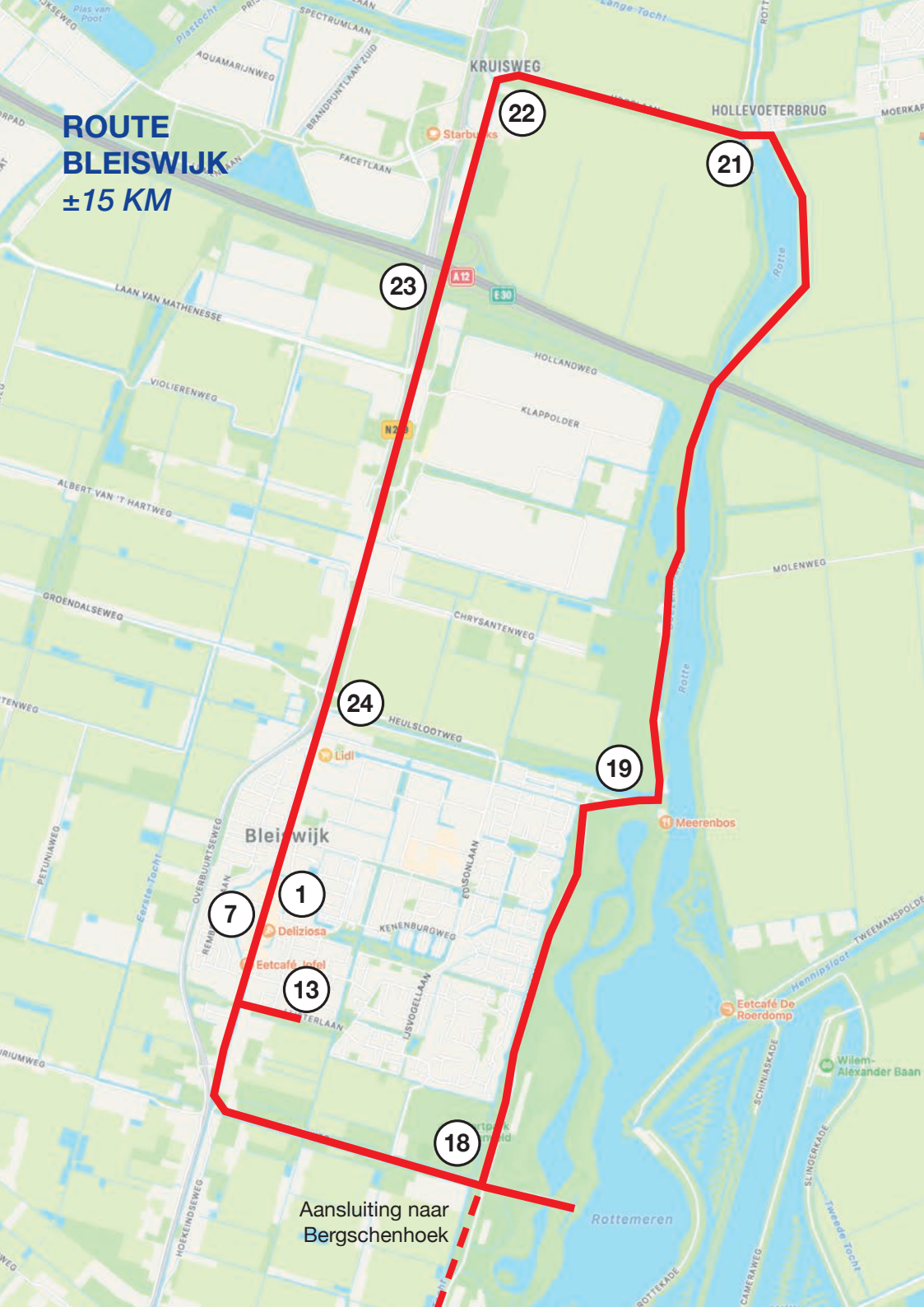
Na de capitulatie werd uit dankbaarheid de eerste steen op 8 juli 1945 voor de Maria Kapel gelegd.

29. Hoek Jan van der Heydenstraat en de Frederik Hendrikstraat

De 28-jarige Jan Baas en de 19-jarige Willy Theunissen waren de eerste twee soldaten van het Depot Wielrenners die op 10 mei 1940 dodelijk slachtoffers werden op Bleiswijks grondgebied bij gevechten langs de Landscheiding. Voor deze 2 gesneuvelde soldaten werd op 2 september 1945 een eerste monument onthuld op de hoek van de Jan van der Heijdenstraat en de voormalige Mauritsstraat (nu Frederik Hendrikstraat)

ROUTE BLEISWIJK ±15 KM

Aansluiting naar
Bergschenhoek

ROUTE BERGSCHENHOEK BERKEL EN RODENRIJS
±15 KM

The map shows the route of the 'Bergschenhoek Berkel en Rodenrijs' project. The route is marked with a red line and labeled with BH1 through BH12. The map includes various landmarks, roads, and water bodies. A red dot indicates the starting point near 'Berkel en Rodenrijs Begraafplaats'.

30. Dorpsstraat 87

In de Gemeenteschool 1 aan het eind van de Dorpsstraat en de r.-k school aan de Hoefweg werden Duitse soldaten ondergebracht. Er was op de gemeenteschool een soort uitkijktoren gebouwd, die na de oorlog door de firma Van den Berg heel snel moest worden afgebroken. Vanuit de uitkijktoren konden de Duitsers zien wat er in de polders gebeurde.

31. Dorpsstraat 88 achter Albert Heijn

Voormalige grasdrogerij achter de Volharding werd op verzoek van de Duitsers gebouwd. Hier werd o.a. gras gedroogd ten behoeve van de paarden van de Duitsers.

Ook werd hier voedsel en conserven voor de Duitse soldaten ingepakt en geleverd.

Baas van de grasdrogerij werd Krijn Verheul jr. Hij was ook lid van de Binnenlandse Strijdkrachten.

► *Bekijk het informatiebord dat voor de winkel bij Van der Linde staat.*

32. Dorpsstraat 85

De bakkers van Bleiswijk, o.a. Ammerlaan hebben na de voedseldropping bij Terbregge het zgn. Zweeds wittebrood gebakken.

► *U bent weer terug bij het Historisch Museum OVMB.*

FIETSTOCHT DOOR BERGSCHENHOEK

BH 1

• Hoeksekade

In de tweede helft van 1943 en begin 1944 werden door de Duitse bezetter plannen ontwikkeld om de verdediging verder te versterken door inundaties. Daartoe werd op 11 februari 1944 een eerste bevel gegeven aan de burgemeesters van de betrokken gemeenten. In het huidige Lansingerland betrof het de gemeenten Bergschenhoek en Berkel en Rodenrijs. De voorziene inundaties in deze gemeenten zouden deel moeten gaan uitmaken van de ringinundatie rond Rotterdam. Voor Bergschenhoek betrof deze inundatie een groot gedeelte van de Boterdorpse Polder en een deel van de Oosteindse Polder. Aan beide zijden van de Hoeksekade stond het land onder water. In eerste aanleg zouden in totaal negentien woningen met tweeëntwintig gezinnen (101 personen) moeten worden ontruimd. Rond sommige woningen waren echter op eigen risico nood dijken aangelegd zodat het om uiteindelijk dertien woningen ging.

BH 2

• Onderduikers in de G 4 – Rottebandreef 60

De man, die in 1943 na veel omzwervingen bij de weduwe Verheul onderdak, voedsel en bescherming ontving, was de jood Isaïc Wertheijm. Isaïc Wertheijm werd op 9 september 1897 in Amsterdam geboren. Na de vereiste scholing werd

hij vertegenwoordiger bij de textiel- en confectiegroothandel van de firma Boekman te Amsterdam. Een van de vele adressen, die hij voor de tweede wereldoorlog regelmatig bezocht, was de kleermakerkapper Gerrit Koenekoop in Bleiswijk. Wertheijm was voor Koenekoop niet alleen de reiziger van Boekman, zoals dat toen heette, maar een goede kennis van een vertrouwd leverancier. Toen na mei 1940 ook in ons land de eerste tekenen van Jodenvervolgung zich aandienden, zei Koenekoop tegen Wertheijm: 'Als er ooit eens moeilijkheden mochten komen, weet dan,

dat je hier een vriend hebt.’
 Isaäk Wertheijm was de eerste onderduiker bij de familie Verheul. Ook Jan Koenekoop had onderdak gevonden op de G 4. Jan had zich onttrokken aan de arbeidsinzet en zat in een gevaarlijke leeftijd. Het was beter voor hem om zich wat afzijdig te houden. En wat dat betreft was de molen door de betrekkelijk afgelegen ligging gunstig. Bij een van de gesprekken over die tijd verzekerde Jan Koenekoop zeer nadrukkelijk, dat hij en Wertheijm het erg goed hadden op de molen. Uit de grond van zijn hart kwam: ‘Weduwe Verheul was een best mens!’

BH 3

• Het oorlogsmonument aan de Bergweg Zuid

Naast de oprit naar een bedrijventerrein met de nummers 96-104

LET OP! Het monument bevindt zich aan de overkant van een drukke weg!

Het oorlogsmonument in Bergschenhoek (gemeente Lansingerland) bestaat uit een eenvoudig wit houten

kruis met aan weerszijden twee rotsblokken waarop informatiebordjes zijn aangebracht. Op het ene bordje staat in het kort de geschiedenis van deze plaats omschreven, op het andere staan de namen vermeld van de tien Nederlandse mannen die hier tijdens de Tweede Wereldoorlog door de bezetter geëxecuteerd zijn.

Het oorlogsmonument is opgericht ter nagedachtenis aan tien Nederlandse mannen die op 7 januari 1945 op deze plaats door de bezetter zijn geëxecuteerd.

Op 6 januari 1945 werd een Duitse militair door een onbekende man doodgeschoten op de Bergweg-zuid. De dader is daarna direct gevlucht richting Rotterdam en is nooit gevonden. Als vergeldingsactie voor deze daad heeft de bezetter op zondag 7 januari op dezelfde plaats tien jonge politieke gevangenen geëxecuteerd.

BH 4

• Bergweg-Zuid 137 – Destijds Villa ‘Notre beau séjour’

Op zaterdag 6 januari 1945 werd bij deze villa in de vroege uren aangebond door een gewapend persoon die uit was op geld. Doordat

de dochter vanuit het balkon hard alarm sloeg door te gillen ‘Help, een moordenaar’ koos de overvaller eieren voor zijn geld. Echter met de noodlottige gevolgen voor de Duitse militair en tien Hollandse jongeren, zoals hiervoor omschreven.

BH 5

• Woonhuis Arie van Ardenne ten tijde van de WOII aan de Bergweg-Noord 43

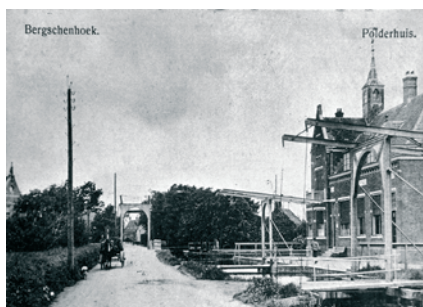
Arie van Ardenne werd op 14 juni 1924 te Bergschenhoek geboren als de ene helft van een tweeling, de andere, een meisje kwam levenloos ter wereld. Arie bleef de jongste van het gezin, dat een eenvoudig huisje aan de Bergweg bewoonde. Zijn vader was boerenarbeider bij Van Staal-duinen, die hun buurman was. De Duitse overheid had enkele maanden na de capitulatie van Nederland in 1940 de “Arbeitseinsatz” ingesteld. Deze verordening had tot gevolg, dat honderdduizenden Nederlandse mannen gedwongen te werk gesteld werden ten behoeve van het Duitse rijk. Zij werden getransporteerd naar bedrijven en kampen in zowel Nederland als Duitsland. Één van die velen

was ook Arie van Ardenne, die vier dagen na z’n negentiende verjaardag in 1943 afreisde naar het voor hem onbekende en verre Duitsland. Helaas is hij op 15 augustus 1944 door een verkeersongeluk in Mainz-Gustavburg om het leven gekomen. Zijn briefwisseling met het de familie thuis is grotendeels bewaard gebleven. Ze geven een mooi beeld van de vaak barre omstandigheden waar de dwangarbeiders mee te maken hadden.

BH 6

• Het Polderhuis in de oorlog

In mei 1940 maakten Nederlandse militairen van het torentje gebruik om te kunnen zien of er vijandige bewegingen in de buurt waren. Later in 1940 werden twee Duitse militairen ingekwartierd luitenant Heinrich en oppasser Ludwig. Later in de oorlog zaten er militairen ingekwartierd in de vergaderzaal. Die soldaten, sommigen van Oost Europese afkomst, hadden voor hun vertrek de zwarte rolgordijnen, die daar hingen, afgesneden en meegenomen zo bleek later.

De zoon van dominee Goverts heeft ondergedoken gezeten in het Polderhuis in een kast op de gang boven waarin weer een extra kast was met een matras.

De schoollokalen van de lagere school werden gevorderd door de Duitsers waardoor de klassen moesten uitwijken naar andere locaties. In 1943 zat klas 2 van juffrouw Möller in de vergaderzaal van het Polderhuis maar ook deze werd gevorderd door de Duitsers en de klas moest weer wijken naar de tuindersschuur van Leen Moerman aan de Bergweg. In de hongerwinter zat een gedeelte van klas drie met juffrouw v.d. Sluijs in de huiskamer van het Polderhuis, de Duitsers zaten immers in de vergaderzaal.

De opzichter, A.J. Buurman, heeft nog sabotage gepleegd en daarvoor een dag vastgezet op het Haagse Veer in Rotterdam. De Duitsers hadden beslist dat de polder onder water gezet moest worden (inundatie) en dat deed hij te langzaam in hun ogen. Maar toen hij eenmaal in Rotterdam zat, bleek dat hij niet te missen was bij het toezicht op het werk en werd direct weer naar huis gestuurd.

BH 7

• Kerkstraat

Op de plaats waar nu de Apotheek is gevestigd stond het woonhuis van de familie Mostert. De daarachter gelegen garage werd door de Duitsers in zijn geheel gevorderd en gebruikt als kantine, opslagplaats en soms als feestzaal. Lange tijd werd daar dagelijks op straat appèl gehouden.

BH 8

• De Rozenboom 1940-1945 – Momenteel Rob Business en Casual mannenmode Dorpsstraat 34

Hooguit tien weken na de Duitse inval toonde de bezetter al belang-

stelling voor De Rozenboom. Een deel van het 66e Artillerie Regiment 'Neumünster' werd in de zomer van 1940 in de B-driehoek gelegerd. Het lag voor de hand, dat Hauptwachtmeister Schinkel, die met zijn afdeling in Bergschenhoek zou worden ingekwartierd, het oog had laten vallen op De Rozenboom. Veel kamers, veel ruimte, een café en een paardenstal, het kon niet beter. Aldus werd De Rozenboom verheven tot hoofdkwartier van de in de omtrek gelegerde artilleristen (paardenvolk met kanonnen). Herbert Schinkel (ingekwartierd bij bakker Van Duijn) had zijn werkkamer in De Rozenboom. Een ander vertrek van De Rozen-

boom werd ingericht als levensmiddelenmagazijn en in een stalgedeelte werd de veldkeuken opgericht. Voor het eerst in de geschiedenis van De Rozenboom kwam er een Duitse tekst op de staldeur: 'Schreibstube'. Later werd er nog aan toegevoegd: 'Küche'.

Dagelijks kwamen de soldaten de warme hap, kuch, veldpost, enz. ophalen bij De Rozenboom. Een schildwacht voor de deur en de vreemde bedrijvigheid hadden de herberg een ander aanzien gegeven.

BH 9

• Burgemeester van Meetelen - Oosteindseweg 7

De crisisjaren en de Duitse bezetting zijn voor burgemeester van Meetelen de meest zorgvolle jaren geweest. De werkloosheid bracht armoede in veel Bergschenhoekse gezinnen. Er moest gevochten worden om een paar dubbeltjes meer uitkering. En het werd nog erger toen in 1944 door de bezettingsmacht besloten werd om grote delen van de Boterdorps- en Oosteindse Polder onder water te zetten (inundatie). De burgemeester moest dit soort dwangmaatregelen doorgeven en laten uitvoeren. Van Meetelen heeft steeds geprobeerd om zo neutraal mogelijk te zijn en zijn bestuurlijke kwaliteiten zo goed mogelijk te gebruiken. Hij heeft ook geprobeerd om een aantal mensen aan de "Arbeitseinsatz" te onttrekken. In oktober 1944 werd het hem echter allemaal teveel. Hij voelde zich als eerste burger een tweederangsburger, die er nog slechts voor was om maatregelen op te leggen waar hij niet meer achter kon staan. Hij is toen op een zondagavond vertrokken met zijn vrouw en twee jongste

kinderen naar Uithoorn, waar hij bij familie onderdak vond. Hier heeft hij zich tot de bevrijding in mei 1945 schuil gehouden. In Den Haag werd burgemeester van Meetelen de witte raaf onder de burgemeesters genoemd omdat hij financieel en organisatorisch de zaken goed op orde had in Bergschenhoek.

se leeuw met in zijn ene poot een zwaard en in de andere een pijlenbundel. De tekst op de gedenksteen luidt: '1940-1945 TER GEDACHTENIS AAN HEN DIE VIELEN IN HET VERZET AANGEBODEN DOOR BS/SQ. VAN BERGSCHENHOEK'.

Tussen de twee jaartallen, tussen de poten van de leeuw, staat het wapen van Bergschenhoek.

Aan de voet van dit monument ligt een roodgranieten bak met daarop een steen met de woorden:

'DEZE AARDE, DEZE MENSEN, DIT NEDERLAND 1942 NEDERLANDS-INDIË 1950.' Deze is in 2001 daar neergelegd. Onder een glasplaat is aarde aangebracht van de zeven erevelden in Indonesië. Onder de aarde staat 1942 1950. En een Nederlands wapen (drie NL leeuwen) en de woorden Je Maintiendrai. Op de zeven 'aarde-bakjes' staan de namen van de erevelden. Het verzetsmonument is opgericht ter nagedachtenis aan de plaatselijke verzetsstrijders die in de strijd tegen de bezetter zijn gesneuveld. Tevens dient het monument als herinnering aan alle burger- en militaire slachtoffers in het voormalige Nederlands-Indië in de periode 1942-1950.

BH 10

- **Het verzetsmonument in Bergschenhoek**
Tegenover Smitshoek 18.

Een soort korte obelisk van lichte natuursteen met aan de bovenkant een reliëf van een staande Nederland-

BH 11

• Smitshoek 18

Een gezellige stoplocatie waar de Historische Vereniging 'den Berchsen hoeck' op deze Bevrijdingsdag een ontmoetingspunt heeft. We hopen daar veel mensen, jong en oud, te ontmoeten. In de comfortabele zaal worden historische films vertoond en ook is er een doorlopende PowerPoint met oorlog- en bevrijding gerelateerde beelden. Ook hebben we een kleine expositie ingericht met oorlogsmateriaal. Deze beelden zullen zeker aanleiding zijn voor gesprekken onder het genot van een kopje koffie of thee. Bovendien zijn hier de uitgaven van de vereniging te koop. Met name de uitgaven 'Donkere tijden in Bergschenhoek', 'Het Kruis', 'Arie's brieven' en 'Vrijheid is voor geen geld te koop'. Uiteraard ook de zestal jubileumuitgaven waaronder de laatste: 'Straatnamengids van Bergschenhoek'.

BH 12

• Gemeentehuis Lansingerland

Alhier is de expositie 'Uit de oorlog' te bezichtigen. Deze tentoonstelling is een samenwerking tussen fotograaf Ariane Kok, Andreas Hurman van Collectie Honger naar Bevrijding en Stijn Molleman van Museum Depot 40-45.

Vanaf Gemeentehuis terug naar Boterdorpseweg, rotonde drie kwart rond en op naar Berkel en Rodenrijs!

MUSEUM VAN DE OVMB

Het museum van de Oudheidkundige Vereniging en en Museum Bleiswijk staat in het teken van de viering van 80 jaar Vrijheid. De tentoonstelling heeft als thema “De Tweede Wereldoorlog en de impact op Bleiswijk en haar bewoners”. Het museum is is omgebouwd en ingericht rond een viertal thema’s: Clara Veronica Queurido, bekend als Umpie: onderduiken. De belevenissen van Leen

Muilwijk gedurende zijn gedwongen reis van 2,5 jaar als gevolg van de Arbeitseinsatz.

Bommen in Bleiswijk: sporen uit de oorlog en drie wapendroppings. Verder is er onder andere aandacht voor de Bleiswijkse Nederlands-Indiëgangers, de oorlogskranten en Radio Oranje.

Ook is een dagboek van Anna Schuddebeurs in te zien.

HET OORLOGSMONUMENT

Na de verschrikkingen van de oorlog begon de wederopbouw en moest het leven in de veranderde maatschappij opnieuw worden vormgegeven. Dat kon echter niet zonder het verleden op een gepaste wijze af te sluiten.

Er waren vele doden te betreuren: militairen, slachtoffers van de vernie-

tigingskampen, verzetsmensen en gewone burgers. Zij verdienden het om op een gepaste manier geëerd te worden en op vele plaatsen in het land verschenen dan ook zelfbedachte herdenkingsmonumenten.

Deze monumenten, hoe goed bedoeld ook, pasten lang niet altijd in het beeld van de burger en de

overheid. In mei 1946 stuurde het Departement van Onderwijs Kunst en Wetenschappen daarom een schrijven aan alle gemeenten waarin werd gesteld dat alle ontwerpen van oorlogsmonumenten door de minister goedgekeurd moesten worden. Monumenten zonder officiële goedkeuring zouden zonder pardon worden verwijderd. Later dat jaar werd de Nationale Monumentencommissie in het leven geroepen waarvan prins Bernhard erevoorzitter was. Deze commissie streefde ernaar om in elke gemeente een oorlogsmonument op te richten en hielp daarbij met adviseren en organiseren.

Meteen na de bevrijdingsfeesten werd een tijdelijk monument opgericht in de vorm van een houten kruis op het Johan van Oldenbarneveltplein voor het gemeentehuis. Dit was een tijdelijke oplossing want er moest natuurlijk een echt monument voor in de plaats komen. Het dorpsbestuur gaf hiervoor opdracht aan de Rotterdamse beeldhouwer J. Hoppen die meteen aan de slag ging met een ontwerp.

Zijn werk werd door de koude winter van 1945-'46 enigszins bemoeilijkt, want hij schreef in januari aan het gemeentebestuur: "Door gebrek aan kolen moet ik nog even wachten met het boetseerwerk voor het monument. Het werk wat ik onder handen had is bevroren..."

Het zou nog maanden duren voordat zijn ontwerp was afgerond. Zijn eerste idee betrof een obeliskvormige

zuil met daarop een beeld van een vrouw met vaandel en een knielende soldaat. Hij kon de gemeente geen ontwerp-tekening zenden, omdat het beeldhouwwerk volgens hem niet te tekenen was. Een professionele fotograaf maakte een foto en zond die ter beoordeling naar Berkel en Rodenrijs. De meningen van B&W en de betrokken partijen waren nogal verdeeld. Na maanden had de beeldhouwer nog niets gehoord en vroeg de gemeente per brief om hun beslissing. Deze brief werd niet beantwoord, dus hij waagde er een telefoontje aan. Er moest nog over vergaderd worden en daarna zou hij het horen. Weer gingen er maanden van discussie overheen. In augustus 1946 zond men de foto met beschrijving ter beoordeling naar het Ministerie van Onderwijs Kunst en Wetenschappen. Pas in maart 1948 ontvingen zij een antwoord: 'Het kleine pleintje is niet echt geschikt voor een monument, maar bij gebrek aan beter kan het volstaan. De vorm van het ontwerp spreekt niet tot de verbeelding; bovendien past een

obelisk helemaal niet in zo'n landelijke omgeving en een muur erachter is uit den boze.

De trappen links en rechts van de zuil zijn te gekunsteld, de commissie kan een nieuw ontwerp beter aan een echte architect overlaten...'.

De gemeente besloot ondertussen op 6 november 1947 een plaatselijk comité voor het oorlogsmonument op te richten onder voorzitterschap van burgemeester A.A.M. Gründemann. De heer J. Benschop vervulde de rol van secretaris en penningmeester en zij werden bijgestaan door J. Krijgsmann, D. van der Burg en L. Hordijk. Het comité werkte samen met de initiatiefnemers en uitvoerders NBS (Ned. Binnenlandse Strijdkrachten), de SG (Strijdend Gedeelte) en de LO (Landelijke Onderduikers).

Na de ongezouten kritiek van het Ministerie besloot men toch om de beeldhouwer opnieuw te vragen. Hoppen leverde een nieuw ontwerp, dat na wijziging van de tekst 'Door taai verzet ons land gered' in 'Ter nagedachtenis aan hen die vielen in

Het Berkelse Monument voor de gevallen.

De steen bij het monument op de Algemene Begraafplaats aan de Ds. Van Koetsveldstraat.

het verzet' nu wel de goedkeuring van het comité en vervolgens het Ministerie kreeg. Het monument werd uitgevoerd door A. Slinger van de Rotterdamse Steenhouwerij in Vaurion, een Franse kalksteen. De voet meet 2,2 meter en het totale monument is zo'n 2,75 m hoog. De vier figuren aan de top van de naald verbeelden 'Het gedenken aan hen'. De onthulling van het monument vond plaats op zaterdagmiddag half vier, 6 augustus 1949, op het Johan van Oldenbarneveltplein voor het toenmalige gemeentehuis. Na de grootschalige sanering van het oude dorp was er geen plaats meer voor het plein. Het monument verhuisde naar de ingang van de Algemene Begraafplaats aan de Ds. van Koetsveldstraat waar sinds die tijd elk jaar op 4 mei de kranslegging plaatsvindt.

Na bezoek Museum (zie blz 27) terug naar Bleiswijk via de Fietsknooppunten 19, 13, 18 en 98.

MUSEUM 'HONGER NAAR BEVRIJDING'

Berkel en Rodenrijs - Het vorig jaar geopende particuliere oorlogsmuseum onder zalencentrum Rehoboth trekt veel belangstelling. Sinds de opening in april 2024 zijn al honderden bezoekers geweest. De ruimte is niet groter dan ca. 50m², maar de vele bezoekers keken hun ogen uit en bleven lang in gesprek met de aanwezige vrijwilligers.

In het museum is de tijdlijn vanaf de Eerste Wereldoorlog via crisisjaren en mobilisatie tot aan het uitbreken van de oorlog neergezet. Vervolgens wordt ingegaan op de gevolgen van de bezetting, de voedselsituatie en de bevrijding. Wat is er gebeurd in onze omgeving? Welke mensen zijn er om het leven gekomen en met welke reden? Hoe was het leven in het dorp en met welke verordenin-

gen van de bezetter kreeg men te maken?

Naast deze thema's wordt aandacht besteedt aan het Duitse krijgsgevangenenkamp op de grens van Berkel en Bergschenhoek met Rotterdam. Ook de inundatie van de polders en de voedselhulp aan het einde van de oorlog zijn zichtbare onderwerpen. De aanwezige vrijwilligers vertellen er graag over en beantwoorden met plezier de vragen van bezoekers. Niet zelden komt het voor dat de bezoekers zelf een verhaal aandra-gen en er op die manier weer nieuwe informatie doorverteld kan worden.

Het museum bevat nu duidelijk meer verhalen en voorwerpen dan vorig jaar; tientallen donaties zijn sinds de opening gedaan.

Oudheidkundige Vereniging en Museum Bleiswijk

Dorpsstraat 73a

2665 BH Bleiswijk

Mailadres: info@ovmb.nl

Website: www.ovmb.nl

Historische Vereniging den Berchsen Hoeck

Website: www.den-berchsen-hoeck.nl

Mailadres: info@den-berchsen-hoeck.nl

Facebook: Historische Vereniging 'den Berchsen hoeck'

Historische Vereniging Berkel en Rodenrijs

p/a Noordeindseweg 53

2651 LD Berkel en Rodenrijs

Mailadres: j.vander.spek.1@kpnmail.nl

Website: www.histverberkelenrodenrijs.nl

